

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİ İÇİN SORUMLULUK BECERİSİ EĞİTİMİ PROGRAMININ GELİŞTİRİLMESİ¹

IMPROVEMENT OF RESPONSIBILITY SKILL TRAINING PROGRAM FOR SECONDARY SCHOOL STUDENTS

Aliye ATEŞ

Öğr.Gör., Kıbrıs İlim Üniversitesi, Girne, KKTC

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0854-3486>

aliyeates@csu.edu.tr

Nergüz BULUT SERİN

Prof. Dr., Lefke Avrupa Üniversitesi, Dr Fazıl Küçük Eğitim Fakültesi,

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Lefke, KKTC

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2074-3253>

nserin@eul.edu.tr

Received: 27-09-2020

Accepted: 17-12-2020

Published: 31-01-2021

Öz

Sorumluluk, erken çocukluk döneminden başlayarak, çocuğun yaşına, cinsiyetine ve gelişim düzeyine uygun olarak görevlerini yerine getirmesidir. Davranışlarının farkında olması, sonuçlarını hem ahlaki hem de yasal boyutta üstlenmesidir. Seçimler yapmak ve bu seçimlerin sonucunu ve etkilerini kabullenmektir. Bu araştırmanın amacı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde öğrenim gören ortaokul öğrencilerine yönelik sorumluluk becerisi eğitimi programı geliştirmektir. Programda 7 haftalık psiko-eğitim temelli teknikler içeren uygulamalar yapılması, okullarda grupla psikolojik rehberlik sürecinin uygulanması sonucunda katılımcıların sorumluluk becerilerinin artırılması amaçlanmaktadır. Bu program ortaokul öğrencilerine sorumluluk uygulanabilecek bir el kitabı olarak yapılandırılacaktır. Grup rehberliği, "bireyin gelişmesine, kendisini ve imkânlarını tanımasına, gerçekçi ve uygun planlar ve seçimler yaparak kendini yönlendirmesine ilişkin grup etkinlikleri ve süreçleri" olarak tanımlanabilir. Grup rehberliğinin bireyleri geliştirici, koruyucu, düzeltici ve uyum sağlayıcı işlevleri bulunmaktadır. Program 7 haftalık, haftada 45 dakikalık oturumlarda gerçekleştirilecek şekilde hazırlanmıştır. Her oturumun ayrı hedef davranışları doğrultusunda ısınma etkinliği, temel etkinlik ve sonlandırma etkinliği vardır. Ayrıca her oturumda öncelik psikoeğitim verilip sonrasında da psikodrama etkinliği uygulanacaktır. Bu program ağırlıklı olarak bireysel sorumluluk becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler içermektedir. Programın bileşenleri: sorumluluk becerisi; kendi sorumluluklarını fark etmesi için bilişsel isteklendirme becerileri; hikâye anlatımı ve işlenmesi; sorumluluk becerileri konusunda psiko-eğitim verilmesi; rol oynama ve drama ile yaşayarak öğrenmenin sağlanması; gevşeme becerileri; öğrendiklerini günlük yaşam becerilerine aktarması çalışmasıdır.

Anahtar Terimler: Sorumluluk becerisi eğitimi programı, sorumluluk, program geliştirme, grupla rehberlik, ortaokul öğrencileri.

Abstract

Responsibility is the duty that is discharged from the beginning early childhood, the child's age, gender and development of the task to perform in accordance with the level of development. It is being aware of his / her behaviour, taking the results both ethical and legal. That making choices and tolerating the results and effects of these elections. The purpose of this research is to develop a program of responsibility talents training for secondary school students studying in the Turkish Republic of Northern Cyprus. The programme is intended on 7-week based on psycho-education techniques, the implementation of group counselling process guidance in schools increase the responsibility skills of the participants. That programme will be structured as a handbook that can apply responsibility to secondary school students. Group counselling is defined as "the individual's development, the diagnosis itself and the opportunities, realistic and making appropriate plans and choices group activities and processes duration for self-referral". Group guidance has the functions of defensive, modifying and adapting individuals. The programme is prepared on 7 weeks, 45 minutes a week to take place. Each period has warm-up activity, basic activity and termination efficiency according to the individual target behaviours. In addition, psychoeducation will be given priority in each session and psychodrama activity will be applied. This programme includes activities to improve individual liability abilities. Programme components: responsibility skills; cognitive motivation skills to recognize their own responsibilities; storytelling, and processing; giving responsibility psycho-education about skills; providing learning by role playing and drama; loosening skills; to learn what they learn in daily life skills.

¹ Bu çalışma, V. International Conference on Applied Economics and Finance & Extended With Social Sciences ICOAEF'19 da sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Keywords: Responsibility skills training program, liability, program development, group counselling, secondary school students

Giriş

Sosyal beceri olarak adlandırılan sorumluluk bireyin doğumundan kısa bir süre sonra hayatına dahil olması beklenen bir beceridir. Bir işe başlamak, gereğini yapmak ve onu sonlandırmak için bireyin sorumluluk becerisine sahip olması gerekir. Çünkü sorumluluğun bireyin erken çocukluk dönemindeki izlenimleriyle geliştirmesi beklenir (Özen, 2015). Kişinin bağımsız bir birey olup sorumluluklarını yerine getirmeyi öğrenmesi, yaşına ve gelişimine uygun olarak sorumlulukların verilmesi ile geliştirilebilir. Başka bir deyişle bebeklikten başlayarak aile, okul ve sosyal hayatında sorumluluk sahibi bireylerin yetişmesi için okul ve ebeveyn işbirliği ile çocuğun bu duyguya sahip olmasına yardımcı olunabilir (Yavuzer, 2002). Sorumluluk becerisi kazandırılırken anne baba tutumlarının da önemini vurgulamak gerekir. Çünkü sorumluluk becerisi kazanamayan ve pasif olarak adlandırılan kişilerin anne baba tutumları incelendiğinde, anne babanın aşırı sevgi ve kollayıcı ebeveynler oldukları, çocuklarının yapabileceği işleri kendilerinin üstlendiği ve çocuklarına sorumluluk alma fırsatı tanımayan ebeveyn oldukları belirlenmiştir (Haktanır, 2010). Sağlıklı ebeveyn tutumlarında çocuğun kendine güvenini oluşturmasını sağlarken bir taraftan ona bağımsızlığını kazandırıp bir taraftan da sorumluluk bilincini geliştirmek önemlidir. Bunun gerçekleşmesi için ise ebeveynler çocukları ile kaliteli zaman geçirerek, baskıcı olmadan onlar ile iletişim kurup zorlukların üstesinden gelmek adına sorumluluk bilincini aşılayabilirler. Ayrıca çocuğun sorumluluk duygusunu geliştirici ev içinde ve yakın çevrelerinde üstlenecekleri görevler verilebilir. Çocuğa başarabileceği görevler verilmesi önemlidir. Çünkü bir işi başardığını gören çocuk yeni görevler üstlenebilir (İşmen Gazioğlu, 2011). Bozkurt ve Harmanlı (2002), ilköğretim öğrencilerinin denetim odağı düzeylerini araştırdıkları çalışmada, içten denetimli kendi sorumluluklarını bilen çocuklar yetiştirilebilmesine dönük öneriler sunmuşlardır. Özbulat (2020), çalışmasında ortaokul öğrencilerinin öğrenmeye yönelik sorumluluk düzeylerini ele almıştır.

Sorumluluk kavramını iki alt başlıkta incelemek mümkündür. Bunlardan biri bireysel sorumluluk diğeri ise sosyal sorumluluktur. Bireysel sorumlulukta birey kendi bedenini ve hayatını direk etkileyen şeylere karşı sorumludur ama sosyal sorumlulukta bireyin başkalarının hayatını ilgilendiren halkın refahını ve düzenini devam etmesi için üstlenilen görevler olarak tanımlayabiliriz. Her ikisi de sosyal yapı için önemlidir. Çünkü birey kendi sorumluluklarını yerine getirmeli ki toplum adına da sorumluluklarını gönüllülükle ve olumlu sonuçlar doğrultusunda yerine getirebilsin. Aile de başlayan sosyal beceri eğitimi okul hayatı ile devam eder. Bacanlı'ya (2005) göre, sosyal beceri, bireyin diğerleriyle başarılı şekilde etkileşimde bulunmasına olanak sağlayan bu davranışlar olarak tanımlanmaktadır. İlköğretim dönemi, öğrenciler için başkalarının keşfedildiği dönem olan ilköğretim dönemi bazı kişiler arası ilişkilerin önem kazandığı bir dönemdir. Arıcıoğlu ve Tagay (2008), okul temelli hazırlanan önleyici programlar öğrencilerin antisosyal davranışlarını azaltarak, sosyal yeterlilik ve akademik performanslarını arttırmaktadır. Üstüne düşen görevleri kendi başlarına yapan, yaptığı hatalardan, kendini sorumlu tutan başkalarının haklarına, duygu ve düşüncelerine karşı saygılı olan, mutlu, uyumlu, çalışkan ve başarılı olan sorumlu çocuklar olmaktadır (Bilgiç (2003).

Sorumluluk her yaşta kazanılması mümkün olan bir beceridir ve eğitim ile çocuğa yeni yeni sorumluluklar kazandırılabilir. Çünkü eğitimin önemli amaçlarından biri, bireyin kişisel sorumluluk becerisini kazanabilmesine yardımcı olmaktır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı eğitim sistemini; Düşünme, algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş, demokratik değerlere bağlı, yeni fikirlere açık, kişisel sorumluluk duygusuna sahip, kültürünü özümsemiş, farklı kültürleri yorumlayabilen, çağdaş uygarlığa katkıda bulunabilen, bilim ve teknoloji üretimine yatkın ve beceri düzeyi yüksek, bilgisayar teknolojilerini etkin bir şekilde kullanabilen, değişime açık, bilgi çağı insanını yetiştirmek olarak belirtmiştir. Bu doğrultuda sorumluluk sahibi bireyler olmalarını sağlamak amacıyla sorumluluk becerileri programı geliştirilmiştir. Önal (2005), bir sorumluluk eğitim programının lise dokuzuncu sınıf öğrencilerinin sorumluluk düzeylerine etkisi başlıklı çalışmasında lise dokuzuncu sınıf öğrencilerine uygulanmak üzere geliştirilen sorumluluk eğitim programının

öğrencilerin sorumluluk düzeylerine etkisinin olup olmadığını araştırmıştır. Özbek ve Serin (2011). Okul psikolojik danışmanlarının sosyal beceri düzeylerini incelemişlerdir. Genç (2007) ve Kaplan (2007) ilköğretim öğrencilerine yönelik olarak grupla öfke denetimi eğitimi programı geliştirmişlerdir (Serin ve Genç, 2011). Dinçer ve Kolan (2020), yaptıkları çalışmada ortaokul öğrencilerinin bilgisayar oyun bağımlılığı düzeyleri ile sorumluluk davranışı arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır.

Bu çalışmada, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde okuyan ortaokul öğrencilerine yönelik "grupla sorumluluk becerisi rehberlik eğitim programı" geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ortaokul öğrencileri ile yapılması planlanan program 7 haftalık, haftada 45 dakikalık oturumlarda gerçekleştirilmesi planlanan programa katılım gönüllülük esasına dayanmakta ve ilk oturumda gizlilik ve gönüllülük esasları belirtilecek ayrıca grup kuralları da yer almaktadır. Her oturumun başında önceki oturum özetlenip, oturum sonlarında ise güncel oturum özetlenip sonlandırılacaktır. Her oturumun ayrı hedef davranışları doğrultusunda ısınma etkinliği, temel etkinlik ve sonlandırma etkinliği vardır. Ayrıca her oturumda öncelik psiko-eğitim verilip sonrasında da psikodrama etkinliği uygulanacaktır. Bu program ağırlıklı olarak bireysel sorumluluk becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler içermektedir. Aşağıda ortaokul öğrencileri ile gerçekleştirilmesi planlanan programın içeriğine yer verilmiştir.

Bu sorumluluk becerisi eğitim programının içerik ve etkinliklerin yer aldığı oturumların geliştirilmesinde, daha önce hazırlanmış olan sosyal beceri eğitim programlarından yararlanılmıştır (Erkan ve Kaya, 2005; 2017).

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİ İÇİN SORUMLULUK BECERİSİ EĞİTİMİ

PROGRAMIN İÇERİK PLANI

GRUP OTURUMLARI

Grup çalışmasının konusu: Sorumluluk

Grup üyelerinin özellikleri: Sorumluluk bilincinde ve becerilerinde sorun yaşayan öğrenciler.

Grup oturum sayısı: 7 oturum.

Her oturum için çalışma süresi: 45 dakika.

Grubun Amacı:

Programda psiko-eğitim temelli teknikler içeren uygulamalar eşliğinde okullarda grupla psikolojik rehberlik sürecinin uygulanması ile sorumluluk becerisini kazanmaları amaçlanmıştır. Grup oturumları 45'er dakikalık toplam 7 oturumdan oluşmaktadır. Grup oturumları tamamlandığında aşağıda belirtilen hedeflere ulaşılacağı varsayılmaktadır.

Hedefler:

1. Sorumluluk kavramı, çeşitleri ve özellikleri hakkında bilgi sahibi olma
2. Erken ergenlik dönemindeki sorumlulukları hakkında bilgi sahibi olma
3. Sorumluluklarını yerine getirme düzeylerinin belirlenmesi
4. Sorumluluklarını yerine getirmemesi durumunda sonucunu kavrayabilme
5. Öğrenilen sorumluluk becerilerinin günlük hayata uyarlanabilmesi
6. Yeni sorumluluklar edinme becerisini kazanma
7. Kendi davranışlarının diğer insanlar üzerindeki etkileri hakkında farkındalık kazanma
8. Etkinliklerde yaratılan yaşam durumları yoluyla çeşitli konuların irdelenmesi; anne, baba, ergen ilişkileri; okul, veli ilişkileri, çevre sorunları, vb. konularda, iletişim, bilgilendirme, fikir üretme ve çözüm bulma becerilerini geliştirme.

Bileşenler:

1. Sorumluluk becerisi
2. Kendi sorumluluklarını fark etmesi için bilişsel isteklendirme becerileri

3. Hikâye anlatımı ve işlenmesi
4. Sorumluluk becerileri konusunda psikoeğitim verilmesi
5. Rol oynama ve drama ile yaşayarak öğrenmenin sağlanması
6. Gevşeme becerileri
7. Öğrendiklerini günlük yaşam becerilerine aktarması

Grubun İlkeleri

1. Grup üyelerinin katılımı gönüllülük esasına dayanarak yapılacaktır.
2. Grup lideri oturumların etkili bir biçimde ilerleyebilmeleri için gereken ön hazırlığı yapacaktır ve grup içi çalışmaların sıkıntı verici olmamalarına dikkat edecektir.
3. Grup oturumları süresince, oturumlar arası bağlantı kurulması amacıyla önceki oturum özetlenecek ve her oturumun sonunda oturuma ilişkin özetleme yapılacaktır.
4. Grup oturumları yaklaşık 45 dakika, 7 hafta, haftada 1 kez okulda yapılacaktır.

Grubun Kuralları:

1. Birinci oturumda, grup üyeleri ile birlikte grup kuralları oluşturulacaktır.

OTURUMLAR

1. Oturum

Hedef: Grup üyelerinin, grup lideri ve birbirleri ile tanışmasını sağlamak, grup kurallarını belirlemek ve grup üyelerini süreç hakkında bilgilendirmek

Hedef Davranışlar:

- Tanışma.
- Gizlilik esaslarının anlatılması ve anlaşma sağlanması.
- Grup kurallarının grup üyeleri ile birlikte oluşturulması.
- Çalışma materyallerinin tanıtımı.
- Çalışma süreçlerinin ve oturumların sonlanması hakkında konuşma.
- Etkinliklerin yapılması ve tartışılması.
- Ayrılma.

Süreç: Tanışmanın ardından grup kuralları oluşturularak güven ortamının kurulması ve gizlilik anlaşması gerçekleştirilir. Süreç hakkında detaylı bilgiler verilir ve sorular varsa cevaplanır. Ardından öğrencilere “sorumluluk” denildiği zaman akıllarına ne geliyor diye sorulur ve kısaca tartışılır. Etkinliğin amacı, grup üyelerinin tanışması, ortam içerisinde kendini rahat hissetmesini sağlamaktır. Kapanış olarak kısa özet ve hatırlatmalar yapılır ve herhangi bir sorusu olan var mı yok mu diye konuşulur ve bir sonraki oturum da görüşmek üzere ilk oturum sonlandırılır.

2. Oturum

Hedef: Kendi sorumluluklarını fark etmelerini sağlamak, birbirleri ile sorumluluklarının neler olduğu hakkındaki örnekleri paylaşmak.

Hedef davranış:

- Farkındalık kazanmaları
- Aralarındaki ilişkiyi kuvvetlendirmek
- Bilişsel ve davranışsal etkilerin kavranması

Süreç: İlk oturumda yapılanlar ve süreç gözden geçirilir ve sonra farkındalık üzerine konuşulur. Sorumluluk listesi oluşturulması istenir. Grup üyelerinden önceden hazırlanılmış olan “Kendime karşı

sorumluluklarım”, “Aileme ve yakın çevreme karşı sorumluluklarım”, ve “Topluma ve doğama karşı sorumluluklarım” alt başlıklı listeye en önemlisi en başta olacak şekilde yazmaları istenir. Daha sonra bunların her birinin karşısına o sorumlulukla ilgili ne hissettiğini anlatan “gülen, somurtan ya da nötr yüz” çizimleri istenir. Doldurulan listeyi birbirleri ile paylaşmaları istenerek, paylaşım esnasında ve sonrasında belirtilmiş olan konular üzerinde grup tartışması yapılır. Kapanış etkinliği olarak rahatlama ve kendini ifade etme beceri üzerine yoğunlaşılır.

3. Oturum

Hedef: Sorumsuz davranışlar karşısında empati kurmalarını sağlamak

Hedef davranışlar:

- Grup içi etkili iletişimi arttırmak.
- Duygu ve davranışları arasında bir bağ oluşturmak.
- Sorumsuz davranışların sorumlulukla değiştirilebileceğini anlamak.

Süreç: Grup üyelerinden belirtilen durumlarda sorumlu davranışlarının nasıl olacağı sorulur ve cevaplarını dramatize etmeleri istenir. Örnekler grup üyelerinin sayısına ve verecekleri cevaplara göre çoğaltılabilir. Drama etkinliği sırasında üstlendikleri rol ile ilgili hissedilenleri tartışmaları istenir. Ayrıca etkinlik esnasında rol alan kişiye, rol arkadaşı ile ilgili neler hissettiği sorulur. Grup lideri tarafından günün özetlenmesi yapılır ve grup üyelerinin fikirlerini boş bir kağıda yazmaları istenir.

4. Oturum

Hedef:

Grup üyelerinin sorumluluklarını günlük hayata aktarmasını sağlamak.

Hedef davranışlar:

- Günlük hayatta sorumluluk alma yetisini arttırma
- Öğrenilenlerin günlük hayata aktarılabilmesi
- Davranışlarının sonucunu öngörme yetisi kazanma

Süreç: Önceki oturumlarda öğrendiği bilgileri ve kazandığı becerileri nasıl birleştireceği hakkında bilgi aktarımı olacağı konuşulur ve rol oynama yapılır. Grup üyelerinin katarsız sağlamaları (duygusal boşalım) ve iç gözü kazanmaları adına “eğer bir mektup olsaydım” oyunu oynanır. Her üye, eğer bir mektup olsaydı “evde sorumluluklarım var” bilinci ile grup üyelerinden evde kendilerine düşen sorumlulukları düşünmeleri istenir. Ardından çalışma kâğıtlarında bulunan her sorumluluk alanına yerine getirilmemesi durumundaki olasılıkları ve diğerlerinin nasıl etkileneceğini yazacakları boşlukların doldurulması istenir. “Kitaplarımı düzenli yerleştirmek, eğer yerleştirmesem kaybolabilir, kaybolursa ebeveynim için ekstra masraf açmış olurum” gibi olasılıklar düşünülerek sorumluluklarını yerine getirdiğindeki başarı hissini de, doyumunu da öğrenmesi çalışılır. Daha sonra ikişerli eşleşmeler ile verdikleri örnek durumları canlandırmaları istenir. Kapanış etkinliği olarak da Küçük Prens adlı hikaye kitabındaki sorumluluk ile ilgili bölüm okunur ve ana fikir konuşulur.

5. oturum

Hedef

- Günlük hayatta karşılaşılan sorunlarda sorumluluk alabilme yetisini kazanmak.

Hedef davranışlar:

- Çözüm odaklı olabilmeyi geliştirme
- Yeni sorumluluklar üstlenme yetisi
- Kişisel farklılıklarımızın farkına varma
- Karar alma yetisini geliştirme.

Süreç: Grup üyelerine birer kâğıt verilir ve herkesten kendine bir ağaç çizmesi istenir. Ağaçlarını diledikleri gibi yapabilirler. Herkes tamamladığı zaman resimleri rast gele birbirleri ile (daha az tanıdıkları ile olabilir, yanındaki ile olabilir, karışık olabilir) değiştirmeleri istenir. Ve kendilerine gelen ağacı değerlendirmeleri istenir. Herkesin aynı ağacı yapamayacağı gibi aynı davranışı da gösteremeyeceği gibi vurgular yapılabilir. Sorunlar hakkında konuşulur, deneyimler paylaşılır. Şimdi olsa ne yapardım? sorusu cevaplanır. Pratik olarak sorun çözme ve sorumluluklarımızı çözüm odaklı kullanmayı geliştirmek üzerine tartışılır. Tahtaya gözleri olmayan bir insan kafası çizilir. Kör ressam olan çocuk gözleri bağlı iken tebeşirle resme göz çizmeye çalışır. Çocuklar sırayla kör ressam olurlar.

6. Oturum

Hedef: Grup üyelerinin sorunları çözerken aldıkları sorumluluk derecesini geliştirme.

Hedef davranış:

- Sorumluluk ilkeleri hakkında bilinçlenme
- Sorun çözmede sorumluluk alma
- Grup ile birlikte çözüm üretebilme

Süreç: Hafif bir müzik açılır ve karşılıklı durulur. Lider ne yaparsa diğeri de aynı hareketi yapmaya çalışır. Belli bir süre sonra lider değiştirilerek çocuğun lider olmasına olanak sağlanır. “..... karşı sorumluyum çünkü.....” diye başlayan ve çevremizdeki bir çok canlı ve olgu ilk kelimeye getirilip cümle tamamlaması yapılır. Daha sonra nedenleri ile hayatta üstümüze düşen sorumluluklar açıklanır ve tartışılır. Çalışmanın sonunda paylaşım aşamasına geçilir. Karar alma ve sorunları çözme aşamaları değerlendirilir. Fikir alış verişinde bulunmaları ve birbirlerinin kararına saygı duymaları sağlanır.

7. Oturum:

Hedef:

Psikodrama ve rol canlandırma ile farkındalık seviyelerinin arttırılması.

Hedef davranışlar:

- Gerçeği test etme ve alternatif düşünceler geliştirme
- İçgörü sağlama
- Öğrenme ve davranış değişikliği
- Yeni davranışlar deneme
- Modelden öğrenme

Süreç: Boş sandalye tekniği kullanılarak lider grup üyelerine vereceği soru yönergeleri ile sorumluluklarımızı yerine getirdiğimiz zaman öğretmenimizin nasıl davranmasını istediğini sorar ve durumu oyunlaştırarak ısınmayı amaçlar. Psikodrama kapsamında “Evimde, Okulumda, Doğada, Toplumda Ben ve Sorumluluklarım” olan olaylar ortak konular belirlenerek canlandırılır ve nerelerde nasıl sorumluluklarımızın olduğu ele alınır. Şimdi ve burada tekniği kullanılarak duyguları açığa çıkartmak amaçlanır. Daha sonra görüşme aşamasında rol geribildirimi ve özdeşim geribildirimi ile paylaşımda bulunulup süreç analiz edilir (Topses ve Bulut Serin, 2012; 2017)

Kapanış ve sonlandırma etkinliği

Liderin verdiği komutlar ile gevşeme çalışması yapılır. Grup üyelerinin varsa soruları alınır. Eğitim süreci ile ilgili duygu, düşünce ve varsa önerileri alınır. Üyelere grup yaşantısında öğrendikleri sorumluluk becerilerini grup yaşantıları bittikten sonra da günlük yaşamlarında da kullanmaya devam etmeleri hatırlatması yapılır. Grup üyelerine eğitim sürecindeki katılım ve ilgilerinden dolayı teşekkür ederek oturumlara son verilir.

Her oturumun başında bir önceki oturum özet olarak hatırlatılır ve güncel oturum sonunda ise neler öğrendikleri hakkında kısaca sohbet edilir. Ayrıca her oturumda ısınma tekniklerinden sonra oturumun hedefleri doğrultuda psikoeğitim verilir.

Sonuç ve öneriler

Bu çalışmada, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde okuyan ortaokul öğrencilerine yönelik “grupla sorumluluk becerisi rehberlik eğitim programı” geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ortaokul öğrencileri ile yapılması planlanan program 7 haftalık, haftada 45 dakikalık oturumlarda gerçekleştirilmesi planlanana programın oturumları ile birlikte detaylarına yer verilmiştir. Çocuklar için hazırlanan sosyal beceri programları, öğrencilerin risk davranışlarını azaltmakta, dolayısıyla sosyal yeterliliklerini ve akademik başarılarını artırmaktadır. Ayrıca öğrencilere ne kadar erken dönemde eğitim vermeye başlanırsa, eğitimin etkililiği o kadar etkili ve sürekli olmaktadır (Tagay, Baydar ve Voltan Acar, 2010). Eğitim kurumlarının amacı ise öğretim yoluyla toplum içinde çocuğu sosyalleştirmek ve ona sorumlulukla ilişkili değerleri benimsetmek olmalıdır (Karataş 2001). Kahveci ve Serin (2017), bireyselleştirilmiş Sosyal Beceriler Programının yıkıcı ve öfke davranışlarını ele almak için de yararlı olabileceğini vurgulamışlardır.

Ergenlerle çalışan okul psikolojik danışmanların okullarda sorumluluk beceri eğitim programının da yer aldığı sosyal beceri eğitimi programlarını uygulamaları önemli görülmektedir. Bu çalışmada, ortaokul öğrencileri için hazırlanan sorumluluk beceri eğitim programının, ilköğretim okullarında uygulanabilirlik düzeyinin yüksek olduğu düşünülmektedir. Sorumluluk beceri eğitimi konusunda çalışma yapacak olan araştırmacıların, farklı eğitim kademesi ve yaş gruplarında uygulanacak sorumluluk eğitim programları geliştirme ve programın etkisine ilişkin deneysel çalışmalar yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Arıcıoğlu, A., & Tagay, Ö. (2008). Okullarda ruh sağlığı hizmetleri. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 1(2),76-83.
- Bacanlı, H. (2005). *Sosyal beceri eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bilgiç, N. (2003). *Sorumluluk eğitimi*. Ankara: Mamak Rehberlik Araştırma Merkezi.
- Bozkurt, N., & Harmanlı, Z. (2002). İlköğretim öğrencilerinin denetim odağı düzeylerinin bazı değişkenler açısından karşılaştırılması. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 29-38.
- Dinçer, B., & Kolan, H. İ. (2020). Ortaokul öğrencilerinin bilgisayar oyun bağımlılığı düzeyleri ile sorumluluk davranışı arasındaki ilişki. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(6), 2319-2330.
- Erkan, S., & Kaya, A. (2017). *Deneysel olarak sınılanmış grupla psikolojik danışma ve rehberlik programları*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Erkan, S., & Kaya, A. (2005). *Deneysel olarak sınılanmış grupla psikolojik danışma ve rehberlik programları*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Genç, H. (2007). *Grupla öfke denetimi eğitiminin lise 9. sınıf öğrencilerinin sürekli öfke düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Haktanır, G. (2010). *Modern dünyada çocuk olmak. geçmişten geleceğe okul öncesi eğitim*. Ankara: MEB OÖE Gen. Md. Yayını. s, 170-177.
- İşmen Gazioğlu, A. E. (2011). Hayatın ilk çeyreği: 0-18 yaş gelişimi. Erişim tarihi 10 Eylül 2020: http://ailetoplum.aile.gov.tr/data/542937ba369dc32358ee2aa6/01_01_hayatin_ilk_çeyreği.pdf.
- Kahveci, G., & Serin, N. B. (2017). Individualized social skills program for decreasing disruptive and aggressive behaviors in high-incidence disabilities. *Electronic Turkish Studies*, 12(18), 395-408.
- Kaplan, A. (2007). *Öfke yönetimi becerileri programının ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin saldırganlık ve benlik saygısı düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı (2005). *Kıbrıs Türk Eğitim Sistemi*. <http://talimterbiye.mebnet.net/kibristurkegitimsistemi.pdf>
- Önal, Ş. H. (2005). *Bir sorumluluk eğitim programının lise dokuzuncu sınıf öğrencilerinin sorumluluk düzeylerine etkisi*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Özbulak, B. E., & Serin, N. B. (2011). Okul psikolojik danışmanlarının problem çözme ve sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(41), 302-312.

- Özbulat, F. (2020). *Ortaokul öğrencilerinin öğrenmeye yönelik sorumluluk düzeylerinin ve okul motivasyonlarının incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi.
- Özen, Y. (2015). *Sorumluluk eğitimi*. Ankara: Vize Yayıncılık
- Serin Bulut, N., Özbulak E, B., & Serin, O. (2012). The relationships among negative thoughts, problem solving and social skills of school psychological consultants. *Eurasian Journal of Educational Research*, 12(49A), 67-82
- Serin, N. B., & Genç, H. (2011). Grupla öfke denetimi eğitiminin ergenlerin öfke denetimi becerilerine etkisi. *TED-Eğitim ve Bilim Dergisi*, 36(159), 236-254.
- Tagay, Ö., Baydan, Y., & Voltan Acar, N. (2010). Sosyal beceri programının (blocks) ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri üzerindeki etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (3), 19-28.
- Topses, G., & Serin, N. B. (2012). Psikolojik danışma ve kişilik kuramları. *Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık*.
- Topses, G., & Bulut Serin, N. (2017). *Grupla psikolojik danışmanın temel kavram ve ilkeleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- Yavuzer, H. (2002). *Çocuk eğitimi el kitabı*. İstanbul: Remzi Kitabevi

EXTENDED ABSTRACT

Responsibility, which is called social skill, is a skill that is expected to be included in the life of an individual shortly after birth. To start a job, to do what is necessary and to end it, an individual must have the responsibility skills. Because responsibility is expected to develop with the impressions of the individual in early childhood. Learning to be an independent individual and fulfill self responsibilities can be improved by assigning responsibilities in accordance with one's age and development. It is possible to examine the concept of responsibility under two subheadings. One of them is individual responsibility and the other is social responsibility. In individual responsibility, the individual is responsible for the things that directly affect his own body and life, but in social responsibility, the individual is responsible for the continuity of the welfare and order of the people that concern the lives of others. Both are important for social structure. Because the individual must fulfill self responsibilities so that he can fulfill his responsibilities on behalf of the society voluntarily and in line with positive results. Social skills education that started in the family continues with school life. Social skills are defined as these behaviors that enable the individual to successfully interact with others. Primary education period, which is the period when others are discovered for students, is a period in which some interpersonal relationships gain importance. School-based preventive programs increase students' social competence and academic performance by reducing their antisocial behavior. They are responsible children who are happy, harmonious, hardworking, and successful, who do their own tasks, respect the rights, feelings and thoughts of others who hold themselves responsible for their own mistakes. In this direction, a responsibility skills program has been developed to ensure that they become responsible individuals. In his study titled "the effect of a responsibility education program on the responsibility levels of ninth grade high school students", it was investigated whether the responsibility education program developed to be applied to ninth grade high school students influences the students' responsibility levels. In this study, it is aimed to develop a "group responsibility skills guidance training program" for secondary school students studying in the Turkish Republic of Northern Cyprus. The program, which is planned to be held with secondary school students, is based on voluntary participation in the 7-week, 45-minute sessions per week, and the principles of confidentiality and volunteering and group rules will be specified in the first session. The previous session will be summarized at the beginning of each session, and the current session will be summarized and concluded at the end of each session. Each session has a warm-up activity, a basic activity, and a termination activity in line with its different target behaviors. In addition, in each session, psychoeducation will be given first and then psychodrama activity will be applied. This program mainly includes activities to improve the skills of individual responsibility. The content of the program planned to be carried out with secondary school students is given below. Previously prepared social skills training programs were used in the development of the sessions in which the content and activities of the responsibility skills training program for secondary school students took place. In this

study, it was aimed to develop a "group responsibility skills guidance education program" for secondary school students studying in the Turkish Republic of Northern Cyprus. You can find the details of the 7-week program for secondary school students that is planned to take place for 45 minutes each session. Social skills programs prepared for children reduce students' risk behaviors, thereby increasing their social competence and academic success. In addition, the sooner students begin to be educated, the more effective and continuous the effectiveness of education is. The aim of educational institutions should be to socialize the child in the society through teaching and to make him adopt values related to responsibility. They emphasized that the Individualized Social Skills Program can also be useful for dealing with destructive and anger behaviors. It is considered important that school psychological counselors working with adolescents apply social skills training programs in schools, including responsibility skills training program. In this study, the responsibility skill training program prepared for secondary school students is thought to have a high level of applicability in primary schools. It may be suggested that researchers who will work on responsibility skills training should develop responsibility training programs for different education levels and age groups and conduct experimental studies on the impact of the program.